

INTERVIEW

De impact van een verkeersongeval

In gesprek met de auteurs Fleur van der Bij en Sabine Cocquyt

Ivo Aertsen & Mieke Wouters

In het voorjaar verschenen in ons taalgebied twee indringende boeken over de impact van een verkeersongeval en hoe om te gaan met de ingrijpende gevolgen daarvan. Beide boeken werden geschreven door vrouwen vanuit een zeer persoonlijke betrokkenheid bij deze problematiek. Het eerste boek is dat van de Nederlandse Fleur van der Bij (Van der Bij, 2019). Zij blikt terug op haar ervaringen met het verlies van haar zusje Ylse, die ruim twintig jaar geleden op 12-jarige leeftijd op weg naar school slachtoffer werd van een dodelijk verkeersongeval. Aanvankelijk dufde de jonge Fleur, hierin aangemoedigd door haar omgeving, alle emoties en de herinnering aan dit pijnlijke gebeuren weg. Het onverwerkte leed zoekt desalniettemin zijn weg. Als adolescent en jongvolwassene gaat Fleur door een emotioneel moeilijke periode. Als zij na diverse buitenlandse omzwervingen en vijftien jaar na het dodelijke ongeval voor het eerst de naam hoort van de veroorzaker, is dat het begin van een verstrekkende zoektocht naar antwoorden op vragen als 'wie is deze man?' en 'hoe is het hem sinds dan vergaan?'. Al schrijvende tracht Fleur het ongeval te 'reconstrueren' en de veroorzaker 'een gezicht te geven'. In de opeenvolgende hoofdstukken van haar boek krijgt haar complexe zoektocht steeds meer vorm, waarbij ook bredere vragen naar slachtofferschap en verantwoordelijkheid, persoonlijke verwerking, bestrafing van veroorzakers en herstel centraal staan.

Het tweede boek is van de hand van de Vlaamse auteur Sabine Cocquyt (Cocquyt, 2019). Ook zij schrijft vanuit een persoonlijke geraaktheid. In 1990 verliest zij bij een verkeersongeval haar beide ouders en wordt haar zoon Dries blijvend fysiek getroffen door hersenletsel. Sinds 2000 schrijft Sabine meerdere boeken over de gevolgen van een verkeersongeval en hoe betrokkenen hiermee omgaan. Zo doet zij in een voorlaatste boek verslag van een reeks ontmoetingen met veroorzakers van verkeersongevallen (Cocquyt, 2010). Haar nieuwste boek gaat specifiek in op de noodzaak, de mogelijkheden en de beperkingen van bemiddeling tussen slachtoffers en veroorzakers. Zij doet dat aan de hand van een aantal echte bemiddelingsverhalen die tot stand gekomen zijn in nauwe samenwerking met de Vlaamse bemiddelingsorganisatie Moderator: getuigenissen van mensen die als (indirect) slachtoffer of veroorzaker hebben deelgenomen aan bemiddeling, hiertoe werden uitgenodigd of op nog een andere wijze in contact getreden zijn met de andere partij. Net als haar eerdere boeken is ook dit boek doorweven met beschouwingen en reflecties over persoonlijke verwerking, bestrafing en de plaats van herstel en dialoog hierin.

Eind van de zomer nodigden we, namens het *Tijdschrift voor Herstelrecht*, beide auteurs uit voor een dubbelinterview op het kantoor van Perspectief Herstelbemiddeling in Utrecht. Een gesprek over hun persoonlijke zoektocht, de ongewilde verbondenheid met de veroorzaker, strenger of passend straffen en de (on)mogelijkheden van herstelrecht.

Een indringende ervaring

Sabine: 'Het eerste wat ik dacht, toen ik de datum van het ongeluk met jouw zusje las, Fleur, 22 oktober 1996, was: waar was ik toen? Ik was in die periode thuis. Op het moment van het ongeval dat ons gezin trof, gaf ik les op een middelbare school. Ik was een jonge mama van 35 jaar. Zes jaar na het ongeval besloot ik, noodgedwongen: ik kan niet meer. Het is op. Ik heb een sabbaticaljaar genomen en ben ons verhaal gaan opschrijven. Mijn eerste boek. Het is een illustratie van hoe lang je met die verwerking bezig bent. De veroorzaker was toen nog niet eens op de voorgrond. Het ging over het verlies van mijn ouders en het verlies van de mogelijkheden van mijn zoon Dries. En ook: het verlies van het normale gezin.'

Fleur: 'Ik was 15. Ik woonde in een klein dorpje in Friesland en de manier waarop hiermee omgegaan werd, was: auto-ongeluk dinsdagochtend, dinsdagmiddag zusje dood verklaard, zaterdagmiddag begraven, maandag weer naar school. De dag waarop het gebeurde, werd ik in de middag naar mijn opa en oma gebracht en het eerste wat mijn oma zei was: 'niet huilen en flink zijn'. Dat heeft ze totaal goed bedoeld. Maar op dat moment was het: oké, er gebeurt iets, dan moet je niet huilen en flink zijn. En dat was uiteindelijk een soort mantra voor me. Ongeveer

dertien jaar ging ik met die situatie zo om, maar vervolgens ook met allerlei andere situaties die vervelend of moeilijk waren. Niet huilen, flink zijn, doorzetten. Maar als je een onverwerkt trauma hebt, dan haalt dat je altijd een keer in.'

Al direct bij aanvang van het gesprek wordt duidelijk hoe elk verkeersongeval – niettegenstaande de maatschappelijke banalisering ervan – zeer persoonlijk is. Naast veel herkenning over en weer, betreft het ook unieke, diep doorleefde ervaringen die een plek krijgen in de constructie van een eigen verhaal. De ontwikkeling van een eigen referentiekader op basis van persoonlijke gevoelens en inzichten is daarbij van groot belang. Het betreft ook een verhaal met sterk uitdijende effecten. De familiale context neemt hierin een bijzondere plek in. Wat is de rol van ouders? Wat mag je van ouders verwachten?

Sabine: 'Mijn kinderen zijn groot geworden in een gezin met heel veel verdriet. Maar ik heb het gevoel dat wij als ouders, ondanks alles, hebben geprobeerd om toch zo veel mogelijk ook de kleine kinderen bij het verhaal te betrekken.'

Fleur: 'Ik geloof zeker dat jij dat gedaan hebt, maar ik kom uit een heel ander gezin. In mijn geval ging de steun naar mijn ouders. Ik kreeg het gevoel dat het helemaal niets met mij te maken had. Dat mijn zusje mijn zusje niet was geweest. Dat heb ik in mijn boek "schaduwverdriet" genoemd. Dat kinderen eigenlijk in de schaduw komen te staan van het verlies dat de ouders hebben geleden. En dat er eigenlijk geen erkenning is dat die kinderen een soort dubbelverlies hebben geleden. Ik denk ook dat helemaal in het begin je dat bijna niet van ouders kan verwachten. Daarom is het belangrijk dat de hulpverlening dat juist in die eerste periode ziet.'

Sabine: 'In Vlaanderen zijn we al langer bezig om dit aan te kaarten. Want het kan wel anders. Dat ouders hun kinderen meenemen in dat verdriet, dat samen met hen delen en benoemen. Ik denk dat het mogelijk is wanneer we daar ook maatschappelijk meer aandacht op vestigen.'

Fleur: 'Vanuit mijn ervaring denk ik dat het soms ook goed is dat een kind apart zijn eigen waardering krijgt van iemand. Al is het alleen maar om te mogen zeggen: "Ik vind het moeilijk om op dit moment met deze ouders zo te leven." Ik vond het in ieder geval behoorlijk lastig om mijn ouders op dat moment als ouders te hebben.'

Duidelijk wordt dat door de indringende, heel persoonlijke ervaring van betrokkenen geen vast scenario voorhanden is. Sabine: 'Ik heb daarvoor in het boek een beeld gebruikt. Het is als het weven van een tapijt en er wordt gezocht, nee... er ontstaat in die zoektocht gaandeweg een verhaal dat zich in elkaar weeft, maar dat ook verschillende kleuren heeft en toch een geheel vormt op een bepaald moment.'

Beide vrouwen beschrijven in hun boek(en) hoe zij op een gegeven moment in hun leven vastlopen. Sabine neemt een sabbaticaljaar, Fleur gaat op reis en komt uiteindelijk in een psychose terecht: 'Het bracht me terug naar de essentie: dit heb je nooit verwerkt. In die zin zit er ook wel waarheid in de waanzin.'

Zowel Sabine als Fleur besluit, ieder op haar eigen manier, actief op zoek te gaan naar antwoorden, naar herstel. Beiden besluiten ook hun ervaringen op te tekenen, breder te beschouwen, te publiceren en deze zo te delen met een groter publiek. In de hoop anderen hiermee te kunnen helpen en de discussie rondom hoe om te gaan met de gevolgen van een verkeersongeval positief te beïnvloeden. Het is deze motivatie, naast de gedeelde ervaring van zo direct getroffen te zijn door de gevolgen van een dodelijk ongeval, die beide vrouwen met elkaar verbindt.

Op zoek naar de veroorzaker

In hun zoektocht, hoe verschillend ook in vorm, delen beide vrouwen nog een gemeenschappelijk element: de veroorzaker. Daar moet iets mee. ‘Je bent voor je leven verbonden met mensen waarmee je nooit verbonden had willen zijn en al helemaal niet om deze reden’, schrijft Fleur op pagina 53 van haar boek. ‘Je bent als het ware “verkeerd verbonden”.’ Sabine: ‘Ik noem het “ongewild verbonden”, verbonden, of je nu wilt of niet.’ Fleur: ‘Het is de missing link. Als je er niks mee doet, laat je zoveel liggen. Voor beide kanten.’ ‘Als je in het reine wilt komen met een dodelijk ongeluk kun je niet om de veroorzaker heen. Hij of zij heeft ermee te maken, of je dat nu wilt of niet. Dit ontkennen of wegstoppen staat verwerking in de weg.’ (Fleur, p. 89) Maar het op zoek gaan naar de veroorzaker blijkt voor beide vrouwen nog vrij ingewikkeld te werken in de praktijk.

Beiden vinden hoe dan ook dat er een menselijk gebaar nodig is. Want juist verkeerszaken zijn complex. Het ongeval gebeurt abrupt, je bent in shock, leeft in survival-modus. Het ongeval overkomt je, maar wordt ook veroorzaakt door een medemens. Het betreft ‘man-made harm’, geen natuurramp, ziekte of ander ongeluk. Toch is er ook het besef als slachtoffer of nabestaande dat de veroorzaker dit – doorgaans – niet gewild heeft.

Pas vele jaren na het ongeval komt Fleur erachter dat de veroorzaker meerdere keren contact heeft gezocht. ‘De veroorzaker en zijn vrouw, hoorde ik achteraf, zijn in het ziekenhuis geweest, op de begrafenis en hij is dus die ene keer met bloemen aan de deur gekomen, toen ik opendeed. Volgens mij een dag na het ongeluk. Achteraf waardeer ik dat wel. Dat hij dat gedaan heeft. Ik vind het wel heel moedig. Mijn vader wilde het niet en heeft hem weggestuurd.’

Sabine: ‘Daar is, vind ik wel, de rol van hulpverleners belangrijk, of van de bemiddelingsdienst.’ Ze beschrijft hoe in één van de verhalen in haar boek een bemiddelaar meedenkt met een veroorzaakster die heel graag in contact wil komen met de slachtoffers. ‘De herstellbemiddelaar geeft aan: “Misschien is het niet zo zinvol om al aan de deur te gaan staan en te zeggen: hee, hallo, ik zou willen...” Die geleidelijkheid, een kaartje misschien, dat is belangrijk. Had de veroorzaker maar ooit een kaartje gestuurd. Dat maakt niet alles goed, maar je hebt wel het gevoel dat er een menselijk gebaar is geweest. Dat hebben wij niet gekregen.’¹ Fleur: ‘Dat voelt

1 Het gezin van Sabine heeft nooit iets gehoord van de veroorzaker.

ook heel onmenselijk.’ Sabine: ‘Die veroorzaker sla je op als een soort monster. Het is altijd onder de radar gebleven. Maar die boosheid was zo groot in mij. Die woede, man, ik zou jou zo graag willen vertellen en tonen wat jij aangericht hebt, wat een ravage. Maar ik was ook een jonge mama en koos ervoor om die man in een doosje te stoppen en te zeggen, je bent niet bereikbaar. Het was een positieve keuze voor ons gezin, voor onze gezondheid ook.’ Fleur: ‘Soms moet je jezelf ook een tijdje beschermen, denk ik. Maar er is een verschil tussen jezelf beschermen en er nog niets mee doen, en het wegstoppen tot het zich steeds meer opbouwt tot iets dat als een dreigende vulkaanuitbarsting in je opgesloten zit.’

De persoonlijke zoektocht naar de andere partij vormt de rode draad door beide boeken. Wie is de veroorzaker eigenlijk, waarom moest dit gebeuren? Wat heeft het met mijn leven gedaan, en wat met het zijne? Beide auteurs doen dat ieder op hun eigen wijze. Sabine: ‘Het is eigenlijk de ontmoeting met de veroorzakers naar aanleiding van het schrijven van mijn derde boek dat maakt dat veroorzakers voor mij een menselijk gezicht kregen. Pas dán, achttien jaar later. Omdat er geen menselijk gebaar, laat staan menselijk gelaat tegenover stond.’ Fleur: ‘Dat vind ik heel mooi aan jouw verhaal. Dat jij dat zelf bent gaan zoeken. Moedig ook.’ Sabine: ‘Tot mijn eigen verbazing heeft de ontmoeting met die mensen, hun moed en de pijn en het verdriet in hun ogen, herstel bij mij gebracht. Dat was niet het plan. Maar het is wel zo gegaan. Het herstel heeft zich eigenlijk aan mij voltrokken. En aan jou gelukkig ook, omdat je die zoon hebt ontmoet. Klopt die interpretatie?’

Fleur: ‘In mijn geval heb ik kunnen spreken met de zoon van de veroorzaker, die een ontzettend aardige, lieve en empathische jongen was. Daar heb ik geluk mee gehad, want dat heeft mij enorm geholpen. Maar dat is niet voor iedereen weggelegd. Het is goed te beseffen dat antwoorden niet altijd komen op de manier die je verwacht. Dan moet je daarin meegaan, anders is het nooit goed genoeg. Tijdens een lotgenotenbijeenkomst heb ik eens iemand gesproken die te maken had met iemand die ernstig strafbare feiten had gepleegd en een laag IQ had. Die zei: “Aan de ene kant wil ik die persoon wel spreken, maar aan de andere kant: wat levert het nog voor mij op?” Toen heb ik gezegd: “Als je het graag wilt, dan levert het voor je op dat je hem hebt gezegd wat je wilt. Dat je die stap zet. Dat op zichzelf is al een stukje voor jezelf opkomen en afsluiten.”’

De persoonlijke ervaring verruimen

Beide vrouwen vinden het erg belangrijk dat een aanbod van communicatie met de veroorzaker wordt gedaan. Fleur: ‘In het herstelrecht is het wel heel belangrijk dat mensen gesteund worden als ze deze stappen willen zetten.’ Sabine: ‘Het is belangrijk dat nog meer mensen weten waar het over gaat en dat het aanbod gebeurt. Daarom heb ik ook mijn nieuwste boek geschreven. Dat wil niet zeggen dat men onmiddellijk op dat aanbod ingaat, die behoefte is heel verschillend. Maar het aanbod moet gebeuren, op verschillende momenten, ook later. Want

wat ik bij jou zie en bij mij hetzelfde, is dat je na het ongeval, hoofdzakelijk en jarenlang, bezig bent met je emotionele verwerking. Met ups en downs.’

In de zoektocht is het tijdsperspectief dan ook belangrijk: bij zowel Fleur als Sabine is sprake van een ‘incubatieperiode’ van vijftien tot twintig jaar, vooraleer de expliciete zoektocht kan aanvangen. Fleur: ‘Ik wilde gewoon weten: wat zijn onze parallelle levens? Wat doet nou zo’n gebeurtenis met iedereen daaromheen? Toen ik besloot het op te schrijven, besepte ik dat er zoveel maatschappelijke kanten aan zitten, die mijn persoonlijke verhaal ontstijgen. Door op zoek te gaan naar die man, kwamen er nieuwe inzichten. Bijvoorbeeld over hoe we over rechten en straffen denken.’ De wijze waarop je naar je eigen slachtofferschap kijkt, het slachtofferschap begrenst en omgaat met verantwoordelijkheid, speelt daarbij ook een rol.

Sabine: ‘Fleur, je hebt het in je boek ook over “uit het slachtoffer stappen”. We kunnen dat slachtofferstuk ook zo in de verf gaan zetten, en gaan beklemtonen, dat de verhouding ook een beetje zoek is. Dat gevoel had ik toch wel een beetje in mijn geval. Daar heb ik zelf ook wel aan meegewerkt, eerlijk gezegd. Ik sprak in mijn voordrachten na mijn eerste twee boeken ook over ‘moord met voorbedachten rade’. Niet beseffend hoe ik mensen aan de andere kant van het verhaal misschien raakte door zo’n zwaar oordeel uit te spreken. Ik had dat op dat moment nodig, dat rechtvaardigt het niet, maar zo is dat gegaan.’

Beide auteurs benadrukken, zowel in hun boek als tijdens het gesprek, de maatschappelijke betekenis van een communicatie met de veroorzaker en het belang van bemiddeling voor de samenleving. Sabine (verwijzend naar het verhaal van Rudi in haar boek): ‘Dat is voor mij een stukje vertaling van het gemeenschappelijke belang van bemiddeling: dat mensen nadien verder kunnen leven met elkaar op een manier waar weer wat ruimte is. Waar niet alleen die spanning is: “jij hebt mij iets aangedaan”. Op een eigenlijk volwassen manier.’ Fleur: ‘Dat is ook wat er met verkeersongevallen gebeurt. Dat gebeurt dan in een kleine gemeenschap en beide partijen blijven daar wonen. Er vindt misschien partijkeuze plaats.’

Sabine: ‘Hoeveel spanning wordt daar niet opgebouwd?’ Fleur: ‘Juist in zo’n kleine gemeenschap is het belangrijk dat zo iets gebeurt, om hen weer met elkaar te laten samenleven.’ Sabine: ‘Ook familie, vrienden. Als iedereen in dat stuk van kiezen meegaat, dan komt er ook zoiets van: wij zijn allemaal slachtoffers, die spanning, die boosheid vermenigvuldigt zich ergens ook. De verongelijkheid. Ik of wij en de ander. Dat hebben we in onze maatschappij steeds meer. Er zijn goeie en slechte, er is wit en er is zwart. Ik en de ander. En we moeten tegenover elkaar staan. Sfeer van verzuring, verbittering en verharding. Dat is ook een reden waarom ik het boek geschreven heb.’

Voor zowel Sabine als Fleur gaat het dus om een zoektocht die verder gaat dan het eigen verhaal: beide auteurs hebben een boodschap op het maatschappelijke niveau, wars van ‘polarisering, vervreemding, verstoting en zelfs demonisering van het Anders-zijn’.²

2 Dirk De Wachter in zijn voorwoord bij Sabines boek, p. 11.

De zin van het straffen

De strafrechtelijke reactie heeft beide auteurs sterk beziggehouden. Fleur: 'Het is ook de vraag: wat is het doel van een rechtszaak? Moet er een straf komen of gaan we ervoor zorgen dat iedereen verder kan met zijn leven? Dat is een heel ander uitgangspunt.' Ze vult verder aan: 'Fonds Slachtofferhulp is [in Nederland] op dit moment heel erg aan het inzetten op zwaardere straffen. En dat is helemaal prima voor een bepaalde categorie. Sommige dingen moeten echt wel gebeuren. Maar ze zijn heel erg bezig met die strafkant en ik denk dat dit niet de belangrijkste kant is en ook niet het grootste probleem. De directeur heeft gezegd: "Hogere straffen, want als die heel laag zijn, voelen mensen zich niet erkend en er moet wel een vorm van vergelding in een straf zitten." Ik was op dat moment wat verder in mijn zoektocht naar de man die mijn zusje had doodgerekend en toen vond ik het opeens toch wel een heftige uitspraak. Moet dat? Nee, nu ik het zo heb meegemaakt, nee. Het liefst wat nabestaanden willen is dat het niet opnieuw gebeurt, denk ik. Wat mensen willen, is dat wat hun is overkomen niet een ander overkomt. Ik denk dat dit een veel zinnvollere drijfveer is, als er dan een straf moet komen, dan vergelding. Je kunt bijvoorbeeld ook denken aan een taakstraf in een revalidatiecentrum.³ Dan heb je echt een nuttige straf. Je wilt iemand inzicht verschaffen in zijn daden, en wat het veroorzaakt heeft. Dat doe je niet door 'm papiertjes te laten prikken. En volgens mij is dat dan ook best confronterend.'

Sabine: 'Het ongeval is bij ons in 1990 gebeurd. Ik heb toen wel vastgesteld dat de straffen heel licht waren. Ik herinner mij dat dit mij het gevoel gaf van banalisering en bagatellisering. Toen is er wel een pleidooi geweest voor zwaardere straffen. Want eigenlijk zegt de maatschappij hier: het maakt niets uit. Ik kan nog altijd achter dat pleidooi staan. Er was wel een zekere nood aan een signaal vanuit de maatschappij. Neem deze zaken toch ernstig. Doe niet alsof hier bijna niets gebeurd is. Maar het een spreekt het ander niet tegen. Ik ga ook niet mee in het debat dat zegt: het moeten nog zwaardere straffen zijn. Extremere straffen zullen het leed nooit goed maken, he?' Toch beschrijft Sabine in haar boek hoe teleurstellend de rechterlijke uitspraak voor sommige slachtoffers was en vooral hoe – in sommige gevallen – gebrekkig of ongepast de communicatie met het slachtoffer verliep.

Fleur: 'Je kunt pleidooien houden voor steeds hardere straffen of voor passend straffen. En als een passende straf een hoge straf is, kun je nog steeds deze hoge straf geven. Tegelijkertijd denk ik dat als je je meer focust op "passend", je bij meer mogelijkheden terechtkomt dan als je de focus legt op "harder". Het betekent dat je gaat kijken naar "wat zou je in dit geval kunnen doen" én om gehoor te geven aan wat er gebeurd is, en dat het niet opnieuw gebeurt. En dat er dan maatschappelijke erkenning is én persoonlijke erkenning.'

3 Zie in dit verband de bijdragen van Jacques Claessen en Joke Niekamp elders in dit themanummer.

Contact bevorderen

Fleur: ‘Hoe kun je het juridisch inrichten dat een rechter dit juist aanmoedigt: om te gaan spreken mét, in plaats van je te beroepen op je zwijgrecht of slachtoffers die een verklaring mogen afleggen? Dan sta je toch weer tegenover elkaar, terwijl dat eigenlijk niet hoeft.’

In één van de getuigenissen in Sabines boek vertelt een slachtoffer hoe de rechter hem een gesprek met de veroorzaker had voorgesteld. Sabine: ‘Ik denk dat de rechter daar inderdaad een rol kan spelen, maar de bemiddeling zelf, die toch wel zeer fijn is, zeer afstemmend zoeken is en zo, moet vervolgens buiten de rechtbank gebeuren.’

Slachtoffers verwachten vaak een ‘seintje van de andere kant’, maar om begrijpelijke redenen komt dat er doorgaans niet spontaan. Vandaar het belang van het herhaaldelijk en proactief aanbieden van de mogelijkheid van contact, in één of andere vorm. ‘Wie zet de eerste stap?’, wordt op het einde van Sabines boek gevraagd. Meerdere maatschappelijke sectoren kunnen daar een rol in spelen. Naast justitie zijn dat bijvoorbeeld ook de medische wereld en slachtofferhulp. Hulpverleners moeten zich hierbij wel hoeden voor een overbeschermende reflex, aldus het boek (p. 154).

In het gesprek vragen we beide auteurs ook naar hun inzichten aangaande mogelijke obstakels voor communicatie tussen slachtoffer en veroorzaker. Fleur: ‘Wat er bij slachtoffers aan obstakel ligt, is dat ze het gevoel hebben dat het in contact treden met die ander *een soort van verraad* is aan diegene die overleden is. Dat het dan voor zo’n slachtoffer belangrijker is aan dat gevoel van die nabestaande vast te houden.’

Sabine: ‘Een ander obstakel bestaat in *de ontrading door de omgeving* om in contact te treden. “Je gaat dat toch niet doen, zeker?” Hij heeft uw kind doodgemaakt, en nu gaat gij dit doen. Slachtofferzorg, die dat contact toch wel oppakt, moet daar soms zeer zwaar tegenin gaan.’

Fleur benadrukt ook de grote onbekendheid van bemiddeling en wat het deelnemers kan brengen: ‘Dat is ook nog steeds dat grote onbekende, hoeveel je eraan kunt hebben. Dat is toch een soort onwetendheid, een omgeving die daar zelf geen ervaring mee heeft.’ Sabine: ‘En andersom ook: ontrading naar de veroorzaker. Dat gebeurt ook zeker vanuit advocaten. In mijn boek zijn er zeker twee veroorzakers die er pertinent op staan om in de rechtbank wél het woord te voeren en om hun slachtoffers toe te spreken, maar die daar serieus voor moeten opkomen. Terwijl het juist voor die mensen heel belangrijk was in hun verwerking om die daad te stellen.’

De kunst van het bemiddelen: dansen op een slappe koord

In haar boek focust Sabine sterk op bemiddeling: ‘Ik heb geen enkel negatief woord gehoord over die bemiddelaars. Stuk voor stuk. Mensen voelden zich enorm gesteund en begeleid. En vooral gerespecteerd. Het woord respect aan

beide kanten. Het is, zoals ik het noem, “dansen op een slappe koord”. Want dat is het wel, he? Met die beide partijen gaan spreken in die indirecte bemiddeling om mensen eventueel ook tot een face-to-face contact te brengen, de afweging te maken al of niet, is dit haalbaar? Ik vond het gewoon indrukwekkend. De manier waarop dat telkens gebeurd is.’ Twee citaten uit haar boek: ‘Puzzelen is wel het juiste woord voor zo’n bemiddelingsproces, begrijp ik uit het verhaal van Rudi en Ronny. Wat een ongelooflijk moeilijke puzzel wordt hier gelegd. Elk woord, elke vraag of antwoord, elk gebaar of moment van stilte heeft zijn gewicht en betekenis.’ (p. 41) En: ‘Weven, dat is het beeld dat bij mij opkomt als ik mij de bemiddelingsgesprekken voorstel. Er wordt geweven, behoedzaam, met broze, kwetsbare draden. Voorzichtig mengen ze zich, de draden en de kleuren, soms teer, soms fel. Gaandeweg vormt zich een tapijt, een zacht deken, waar elk zijn pijn op neerlegt.’ (p. 61)

Sabine: ‘Het is respect. En er is ook meerzijdige partijdigheid. En het hertalen van boodschappen. Dat is toch wel heel erg belangrijk voor beide partijen om in dat proces ook stand te houden. En dat is ook die slappe koord. Om beide partijen gaande te houden, om die in beweging te houden, om die te blijven motiveren en niet af te stoten.’ Fleur: ‘Je bent continu je empathie naar twee richtingen aan het sturen en met elkaar aan het verenigen.’ Sabine: ‘Bijvoorbeeld het verhaal van May. Het verlangen van Els, de veroorzaker, haar verlangen om contact te hebben is zo groot. Haar verlangen ook om te kunnen vertellen over zichzelf: “Ik ben geen onverantwoordelijke chauffeur, ik ben ook een jonge mama. We hebben dus eigenlijk pech gehad.” Maar de mama van het overleden kindje ziet dat niet zitten. Hoe lang het duurt dat Heidi [de bemiddelaar, red.], hoe zij heel voorzichtig polst en hoe dat zij die mama uiteindelijk over de streep trekt voor de indirecte bemiddeling met de woorden: “Maar je gaat je altijd blijven afvragen wie die ander was. Het gebeurt ook in een gemeenschap, je weet dat het een blonde mevrouw was, een jonge mama, kun je je voorstellen dat je bij elke blonde, jonge mama met twee kindjes gaat denken: was zij het misschien?” Dat herinner ik me nog als zin. Dat is subtiel, dat is geen manipulatie of chantage, het zijn kleine fijne dingen die aange-reikt worden, om mogelijk iets op te wekken. Het woord mogelijk is ook heel belangrijk. Het is geen dwang.’

Tot slot: verantwoordelijkheid

Het opnemen van verantwoordelijkheid is impliciet een rode draad doorheen het gesprek, en ook in beide boeken. Het gaat om een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid, een zorg om slachtoffers, om veroorzakers, om de samenleving. Het is ook een zoektocht naar het herdenken en beter functioneren van onze instellingen en met name het strafrechtstelsel, naar meer gepaste en zinvolle manieren van reageren, naar het creëren van ruimte voor dialoog en introspectie. Hoe ver gaat de verantwoordelijkheid van het slachtoffer? Fleur: ‘Moet een slachtoffer verantwoordelijkheid nemen richting een veroorzaker die contact wil? We vinden het heel logisch de reflex, als een slachtoffer met een veroorzaker in contact wil treden, dan moet ie dat eigenlijk doen, toch? Zou je omgekeerd ook zoiets

op gang kunnen brengen?’ Sabine: ‘Nu ik zover ben, zou ik daar schroomvol, ik die die weg zelf heb afgelegd, schroomvol “ja” op willen zeggen. Maar... dat niet is niet makkelijk.’

Op het einde van het gesprek plaatsen beide auteurs het opnemen van verantwoordelijkheid in een heel eigen, persoonlijk perspectief.

Sabine: ‘Het is belangrijk verantwoordelijkheid te nemen voor je eigen verhaal. Ga je ermee aan de slag om dat vervolgens ook een beetje achter je te laten? Of laat ik het wegen op mijn omgeving, mijn kinderen, mijn familie? Het is echt verantwoordelijkheid opnemen voor jezelf en je verhaal.’

Fleur: ‘Ja, dat herken ik. Er is een verschil dat je verantwoordelijkheid neemt voor je verhaal en je daarmee iets doet of dat het je identiteit is en blijft. Ik heb die twee wel van elkaar losgekoppeld. Het is nu iets waarmee ik werk, maar het is niet wie ik ben.’

Literatuur

Bij, F. van der (2019) *Verkeersslachtoffer 22/10. Op zoek naar de man die mijn zusje doodreed*. Amsterdam: Querido Fosfor.

Cocquyt, S. (2010) *Mij overkomt het niet. Ontmoetingen met veroorzakers van verkeersongevallen*. Berchem: EPO.

Cocquyt, S. (2019) *Het spijt mij. Over bemiddeling bij een verkeersongeval*. Berchem: EPO.